

Свештеник Жељко Ђурица

ЗНАЧАЈ СРПСКОГ ПЈЕВАЧКОГ И ТАМБУРАШКОГ ДРУШТВА «СУНДЕЧИЋ» У КУЛТУРИ ЛИВАЊСКИХ СРБА

Културно-просвјетни живот ливањских Срба одувјек је уско везан за национална културна друштва.

Значајно је поменути да је културним и просвјетним настојањима у Ливну много допринијела некада сарајевска "Просвјета", међу чијим се стипендистима помињу чиновник "Просвјете" Милош Ђуран из Ливна, који је завршио студије из геологије и Никола Козомара из Бања Луке, који је постао професор гимназије у Ливну.

Велику помоћ на васпитању трговачко-занатлијске омладине указао је и "Привредник", преко кога је до 1912. године из Ливна послано 26 младића да као шегрти уче занат или трговину код угледних трговаца или мајстора.¹

Међутим, најзначајније и оно које је оставило највећег трага је свакако „Српско пјевачко и тамбурашко друштво - Сундечић“. Причати о овом друштву и његовом значају у култури ливањских Срба, а не поменути Јована Сундечића, није могуће.

Јована Сундечића је отргнула од заборавља Ведрана Готовац, кћерка познатог публицисте, новинара и мајстора репортаже у БиХ, Славка Готовца из Ливна. Она је као студент у Сарајеву објавила веома запажену студију о његовом животу и раду. Њен рад објављиван је 1984. године у часопису "Трагови", број 2, у издању Општинске заједнице културе Ливно. Колико је познато, то је једини озбиљнији рад у другој половини прошлог вијека, који је њему посвећен.

Значај у културном, друштвеном и политичком смислу овог ливањског великана је немјерљив, с тога није случајно да „Српско пјевачко и тамбурашко друштво - Сундечић“ понесе баш његово име, да на тај начин промовише његов живот и дјело и тиме доринесе културном животу православних Срба из Ливна.

По ријечима Ведрана Готовац, само оснивање овог друштва, био је покушај да се "обнови потргана веза са пјесником и сачува од заборавља макар његово име".² Зато је давне 1907. године, основано културно-умјетничко друштво чији је тачан назив био: „Српско пјевачко и тамбурашко друштво - Сундечић“ у Ливну. Оно је имало мјешовити пјевачки хор и тамбурашки оркестар. Дјеловало је у згради у којој је смјештена данашња гимназија. Друштво је у истој згради имало своју читаоницу и књижницу. Тај простор на ком је подигнута зграда припадао је Јовану Законовићу који је Српској православној Цркви у Ливну поклонио и земљу и зграде. Ведрана Готовац 1984.године пише да "и дан данас старији грађани ту зграду називају «Сундечић», али мало ко зна шта то име значи".³ Данас, готово да уопште нема оних који знају да та зграда носи

¹ Др. Душан Љ. Кашић, *Српска Православна Црква Успенија Пресвете Богородице у Ливну 1859-1979*, Ливно 1979. год. Стр.19.

² Трагови, часопис за културу и друштвена питања, бр.2. Ливно, 1984.год.стр.41.

³ Исто.

назив, "Сундечић" по славном Јовану Сундечићу. Друштво је у своје вријеме уживало велики углед међу грађанима Ливна. Године 1912. оно је имало 103 члана и капитал од 5 170 круна.⁴ Јака веза и сарадња између Српске православне Цркве и овог друштва огледа се у томе што су у истој згради биле смјештене просторије овог друштва и парохијски дом, а у једном периоду и пошта.

Зграда Друштва „Сундечић“, данашња гимназија

У првом свјетском рату, црква Успенија Пресвете Богородице и просторије Српског пјевачког и тамбурачког друштва "Сундечић" су опљачкане и многе вриједне ствари упропашћене и однешене. Но, оно је заједно са Црквом ипак преживило ратне страхоте, опоравило се и наставило с радом на понос ливањских православних Срба.

Колико је ово Друштво имало утицаја на културни и друштвени живот ливањских Срба, у оно вријеме говори чињеница да је приликом свечаног откривања споменика краљу Томиславу 1926. године, оно бојкотовало ову церемонију заједно са муслиманским културно-умјетничким друштвом Слога.⁵ Из овог се може извести закључак да је друштво имало утицај и свој став испред православних ливањских Срба, као глас јавности око слагања и неслагања у јавном културном, друштвеном и политичком животу.

Међутим, страшна судбина је снашла Друштво и њене чланове током Другог свјетског рата. Многи чланови друштва су страдали одмах на почетку рата од стране усташа, баш као и многи виђенији Срби који су били први у реду за ликвидацију. На жалост, и ова чињеница иде у прилог значају рада и постојања овог друштва у то вријеме. Ово некад познато друштво више није активно, од када су комунистичке власти забраниле рад и дјеловање свих националних друштава.⁶ Поред забране рада, Законом о национализацији послје рата одузета је и зграда која до данас Цркви није враћена.

Јован Сундечић као и „Српско пјевачко и тамбурашко друштво - Сундечић“ у наше вријеме сачувани су од заборава, захваљујући обиљежавању 100 година од формирања овог друштва. Прослава је уприличена 2007. године захваљујући Одбору за обиљежавање овог значајног јубилеја, а по благослову тадашњег епископа бихаћко-петровачког Господина Хризостома. Поред духовне академије у Ливну, у Бања Луци је организована изложба икона ливањске Цркве Успења Пресвете Богородице и одржан научни скуп под називом "Јован Сундечић - свештеник, пјесник и дипломата", након чега је 2009. године угледао свијетлост дана и Зборник радова са поменутог научног скупа.

⁴ Др. Душан Љ. Кашић, *Српска Православна Црква Успенија Пресвете Богородице у Ливну 1859-1979*, Ливно 1979. год. Стр.19.

⁵ <http://www.matica.hr/vijenac/411/Srce%20Livna/>

⁶ Др. Душан Љ. Кашић, *Српска Православна Црква Успенија Пресвете Богородице у Ливну 1859-1979*, Ливно 1979. године

Тада се показало колико је заиста фундаменталан и непролазан утицај који је „Српско пјевачко и тамбурашко друштво - Сундечић“ имало на културно окупљање и умјетничко испољавање традиције Срба у Ливну, али је такође указало да је српски живаљ дао значајан и оригиналан печат развоју културе у Ливну и његовој околини.

Иако данас у Ливну готово да и нема православних Срба, оно мало што их има, били су поносни на овај јубилеј који је позитивно утицао на њих. Оснажио их је да буду и остану то што јесу, православци и Срби, и да буду поносни на своју вјеру и род коме припадају. С обзиром да сам и сам свједок и учесник тих догађаја, могао сам примјетити да су Срби у Ливну, тих дана и од тада били слободнији.

Захваљујући „Српском пјевачком и тамбурашком друштву - Сундечић“ као и Српској православној Цркви, слободно могу рећи да се у Ливну и данас осјећа стара слава наших предака која доприноси да Срби и оно мало што их живи тамо, али и они расути по свјету, настоје да сачувају своје културно и историјско благо које је преостало. Свему томе данас даје свој допринос Удржење Огњена Марија Ливањска и сви ми који смо окупљени око своје Цркве и овог Удружења, што се види из досадашњих активности као и самог данашњег окупљања.

Наш циљ и задатак је данас да покушамо сачувати оно што је остало и што се још увијек може сачувати. И дан данас, након свега што смо тамо имали, а изгубили, прије свега људске животе, ми смо и даље у Ливну присутни са оно Срба православца што их има и са нашим историјским, културним и духовним наслеђем.

„Сундечић“ 1912. године

О ЈОВАНУ СУНДЕЧИЋУ СВЕШТЕНИКУ, ПЈЕСНИКУ И ДИПЛОМАТИ

Јован је рођен 1825. године у Голињеву код Ливна од оца Пере и мајке Илинке. Као веома богат занатлија и успјешан трговац отац Перо је малог Јована одвео у Имотски, код бабе и тетке, гдје је научио да чита и пише латиницу од једног тамошњег фратра. Затим је у Имотском завршио два разреда на италијанском језику, а код калуђера у манастиру Главина је савладао и ћирилицу. И отац Перо заједно са братом Ристом бјежи из Ливна у Имотски. Перо је дуго издржавао многобројну породицу, али се и поред чињенице да је нагло осиромашао никад више није враћао у Ливно.

Јован је изузетно добро учио и почео је резбарити дрво. На наговор познатог правника и историчара Божицара Петрановића, Перо је послао сина Јована, у манастир Светог Арханђела на ријеци Крки да учи старославенски језик, након чега је 1843. године примљен у богословију у Задру.

У Задру, Јован се заљубио у лијепу Јелисавету, кћерку Марка и Роксанде Никић. Према неким изворима, због ове љубави Јован је одбио понуду да настави студије вајарства и сликарства.

Богословију је завршио 1848. године, а у јесен исте године се оженио и запопио. Прву службу је добио у селу Перој у Истри гдје је започео свој богати књижевни рад, али се тамо није дуго задржао. Као администратор парохије 1950. и 1951. године службовао је у селу Жегару код Книна, а затим је премјештен у Скрадин гдје је такође, провео двије године у истом звању.

Својим књижевним радом Јован је заинтересовао тадашњу владу у Задру која га је препоручила бечкој влади за професора богословије у Задру, 1854. године. Нажалост, исте године изгубио је двоје дјеце, оца, брата и бабу. Неволје и бриге пратиле су га читав живот, као и народ коме је припадао. Почетком 1960. године далматинска влада је повјерила Јовану Сундечићу, уредништво над «Гласником далматинским». Због политичког неслагања и супростављања црквеним великодостојницима сели са породицом на другу парохију у село Баљке. Убрзо је издао и своју «*Крваву кошуљу*» у којој је пјевао о једном старом обичају у Црној Гори и посветио је Књазу Николи. Млади, Књаз Никола, понуди му секретарско мјесто. Године 1864. Јован прелази са породицом на Цетиње и постаје књажев секретар.

И на Цетињу је Јован радио на књижевном пољу. Одмах по доласку, он је почео уређивати црногорски годишњак «Орлић». Године 1867. Јован је отишао у Београд, гдје му је била понуђена професорска катедра. Нагађало се да је прави разлог његовог одласка то што књаз није прихватао све његове приједлоге о вођењу Црне Горе. Следеће године књаз Никола је позвао Јована да се врати у Црну Гору и поново буде његов секретар. Путујући на Цетиње, разболио се па му је у Котору пружена љекарска помоћ. Наговорао је књаза да се помири са Русијом, па је књаз отишао у Русију. Године 1869. књаз Никола шаље Јована у Беч у вези израде статута за богословију у Цетињу, али Јован се враћа необављена посла, те сам израђује статут, с кнежевом дозволом и одобрењем Светог Синода. Био је власник листа «Црногорац», но разболио се и морао је ићи на опоравак у Задар. Када се вратио књаз га шаље на Бечку изложбу, а по повратку сели у Котор са породицом. Књаз га, на његову молбу, отпушта из службе и именује за почасног секретара. Иако је Јован као разлог свог повлачења наводио лоше здравље, нагађало се да је прави узрок сукоб с књажевом околином па и са самим књазом. Након повлачења, додјелена му је пензија и Јован до смрти остаје да живи у Котору. Наставио је писати и објављивати своје радове у «гласу Црногорца», «Народном Листу», «Словинцу» и «Вијенцу».

Јован Сундечић је почео писати као ђак богословије у Задру. Његови први радови објављени су у „Зори далматинској“ а његова прва издана пјесма „Анонија и Сапфира“ била је духовно-моралног карактера. Запаженији књижевни рад Јованов почиње са његовим боравком у Истри, гдје је, вођен свештеничким позивом, отишао након женидбе. Пажњу на себе као књижевника скреће збирком „Срце или различне пјесме за обшту корист југославенства спјеване“.

Као професор богословије у Задру објавио је многе радове у „Српско-далматинском магазину“. У Задру је издана и његова збирка „Низ драгоцијених бисера“. Недуго након тога, Сундечић објављује збирку стихова „Цвијеће“, те почиње издавати своје „Косовске даворије“.

У прилог „Албуму“ поводом 100-годишњице Качићеве, Јован је написао једну од својих најпознатијих пјесама „Вршидба“, а неколико година касније и популарну „Сјетву“, родољубиве пјесме пуне симболике у којима храбри народ да се сложено прикључи покрету за ослобођење. О Јовановој популарности у то вријеме говори и штампање са талијанског преведених „Сауле“, трагедије „Франческа од Римине“, те дијелова Дантеове „Божанствене комедије“. У жељи да покаже љепоту народног говорног језика Јован издаје збирку „Вијенчић домољубних пјесама“. Јован је као пјесник најпознатији по епским пјесмама попут „Крваве кошуље“, у којој приказује тадашњи стари црногорски обичај да мајке чувају крваве кошуље погинулих мужева и показују их синовима кад одрасту, као својеврсан позив на освету. Послије спјева „Нови пакао“, у „Кули Баја Пивљањина“ Јован описује величину храбре жене познатог јунака Баја Пивљањина, која је чувши за погибију вољеног мужа, обукла вјенчано рухо и одузела себи живот скочивши у провалију. Величање храбрих жена које су у прошлости биле спремне на јуначка дјела налазимо и у епској пјесми насталој по истинитој причи о Анђелији Косорић. У оно доба велику пажњу је плијенио и Јованов спјев „Брат Марко и сестра Јека“, у којем је такође обрадио истинити догађај из 19-ог вијека, којег је посветио, како је сам рекао „разбраћеној браћи“. Значајан је и Јованов опис лирских љубавних пјесама „Смиље и омиље“, посвећене двјема великим љубавима у његовом животу.

Јован није био само пјесник. Од његових прозних радова издвојили бисмо и препоручили и данас занимљив „Путотис у Подгорицу“, те едукативни рад „Наша мајка у гојењу своје дјеце“. Да бисмо разумјели Јована Сундечића као пјесника, смисао и вриједност његове поезије, потребно је познавати и разумјети његово вријеме, у којем су постављани темељи књижевности на народном језику. Борећи се за национално ослобођење, јединство завађених народа исте крви, велики број књижевника праву је умјетност стављао у други план. Међутим, у његово вријеме је најбитније било пробудити успавану народну свијест и зато Јован спада у књижевнике-борце народног препорода, оне који су се свим силама трудили књижевност окренути народном стваралаштву. Наиме, врхунцем књижевности сматрало се оно дјело у којем је била нека народна изрека, пјесма, басна, тужбалица, и које је народним језиком говорило о народним јунацима и свакодневном животу. У Сундечићевим дјелима можемо и данас видјети скоро сликарски зорно приказане народне ношње и жетелачке обичаје...

Већина пјесама Јована Сундечића спјеваних у народном духу имају моралну поуку. Он у њима настоји изнијети своје погледе на свијет. Тако многе његове пјесме почињу и завршавају позивом на слогу и љубав према слободи.

И заиста, Јован Сундечић, свештеник, пјесник и дипломата, својим животом свједочио је, да га многи с правом сматрају апостолом слоге међу Јужним Словенима.

У Ливну, октобра 2013.

СРПСКО ПЈЕВАЧКО ДРУШТВО
„СУНДЕЧИЋ“ У ЛИВНУ

ПОЗИВА ВАС СА ЦИЈЕЊЕНОМ ПОРОДИЦОМ НА ОВОГОДИШЊУ

СВЕТО-САВСКУ ПРОСЛАВУ

И ЗАБАВНО ВЕЧЕ, КОЈЕ ЋЕ „СУНДЕЧИЋ“ ПРИРЕДИТИ
У СВОЈИМ ПРОСТОРИЈАМА 14-27 ЈАНУАРА 1940 ГОДИНЕ

Програм прославе:

I.

- 1. У 10 часова Литија из српско-православне цркве до просторија друштва „Сундечић“*
- 2. Свечано освешће светосавског кољива.*

Прва страна позивнице за светосавску прославу 1940. године.
Прије подне у просторијама друштва „Сундечић“ обављен је вјерски обред и свечана светосавска академија уз судјеловање свих мјесних школа и друштва „Сундечић“ а увече је приређена посебна приредба на којој је поред вјерско-патриотског програма изведен позоришни комад „Свет“ од Бранислава Нушића.

